

B

ad

DEVS INHOMI
NE TVO SAL

quomundus p̄ ipsum factus est. & in quo fructus terrę uiuificantur.
& in eodē nat̄ quo crescunt longitudo diei. et noctis tenebrę diminuantur.
tur. Sed querendū est. cū in nocte dicat̄ nat̄. cur angelus pastorib;
euangelizat dicens. nat̄ est vob̄ hodie saluator. Hodie enī hoc. ē
indie noui testamēti. quando finē ignorantie tenebris dedit et inuicū
scientie lucis posuit. Sed et hoc conueniebat. ut circa illā horā nocis
nasceret̄. quia a mortuis resurrex̄. Unde salomon. Dū mediū silentiū
tenerent om̄a. et reliq̄. Querendū etiā ē. cur hoc festiuitas non hęc
eandē uirietatē quā pascha et pentecostes. Scilicet ut mundaretur
diei septimane quas maculauit peccatū adq̄. Unde auḡ. Nosse oportet
diei natalis dñi non in sacramento celebrari. sed tantū ad memori-
am reuocare qđ nat̄ sit. A p̄ hoc nichil op̄ erat nisi reuolutū diei anni
quo ipsa res facta ē. festa deuotione signari. Pascha ū et pentecos-
tes. non solum qđ factū ē ad memoriā reuocam̄. qđ mortuus est et resur-
rex̄ sed illa que circa eū. ēē testant̄. ad sacramentorū significationē intel-
legim̄. Vigilie uero que ad pastorib; hac nocte custodiebant̄. in. iiii. Diui-
dunt̄. scilicet leges. iiii. significantes. Primā naturalē. scđam mortis
uicem. et ciam prophetarū. quartam noui testamēti. in qua pastorib; .i. lecele-
stiasit̄ uiris et doctorib; apparuit. Et nos cū pastorib; uigilare debem̄. ut
metam̄ illud suauis simū armoniū qđ hac nocte primo cantatū ē
audire. Et a me excelsis dō. et t̄q̄. Unde etiam sēs telephor̄ papa p̄ uigi-
les nōs mallens fore missas celebrare fecit. scilicet in recordatione
natiuitatis xpi seu concent̄ angelici. Alia uero missa que sēs signat
nouā lūem gaudiū qua p̄ incarnati uerbi misterium p̄fundim̄. seu
prop̄ uisitationē pastorum ap̄ sepe dñi. in quo inuenerunt panē ui-
uum qui cotidie a fidelib; mandit̄. Roma. hanc noctē ita celebrat̄.
Priā uigilia natalis dñi. hora nona canunt missā ad scā mā-
riam. Quā expleta. canunt uespertinale fin̄ xpi. Dehinc uadunt
ad cibū. In crep̄culo noctis intrat apostolicū ad uigilia imp̄fata scđam
tam non cantant ibi introitū. sed expleta uigiliis et matutinum
sic in antiphonario continent̄. Ibi de canunt primā missā in nocte
Quā expleta uadunt ad scā anastasiā canere Aliā missā de
nocte. Dehinc uadunt ad scā petrū ut ibi uigilia celebrant

Igitur & in apto legitur. Regnavit mortis ab adam usque ad moysen & signum
fuit usque ad ultimum tempora legis. quod per moysen data est. quod quod decurrerit usque in christum
domini nostri tempora. Porro lxx. in diebus potest quia lxx sunt dies usque ad mediu[m] pasche
quod est. scilicet. iiii. pascat. ebet. l^m uero quia decurrerit usque, idem sem[in] resurrectionis
dominice. xl^m etiam nostris cum dominica sua currit ad mysticu[m] pascha hebreoru[m]
quod dominus noster ihesu christe cum discipulis suis celebravit. & nos diem conadmi. Nec tunc
in preterito his discordare videtur rationibus. Nam septenariu[m] spiritu sancto convenire
multis in locis ad scripturam noscitur. Unde per. iiii. ebet. spiritus sanctus missus est. de celo in ignem
liquis. in ex. n^mra credentiu[m]. & iiii. dona sancti spiritus legimus in prophetia. & tunc
maxime cum alba tollunt uestimenta abapti xati. p[ri]ma in positione apostolice
acciperet spiritum sanctum. conveniens est. qui in baptismo omnium receperit remissionem peccatoru[m]
& p[er] iiii. dies in eugitico castitatis habitu & luminibus, celestis claritatis suis assistere
sacris solent. Nec non & senarius nostris perfectioni vite nostre concordat. quia
iiii. diebus, omnia opera perfecta fecit deus creator omnipotens. & ipse senarius nostris sic uera
doctissima novit sagacitas patribus suis perfectus est. Sed & quinarium per decadas
duos. ad resurrectionem christi currit significans nobis remissionem omnium
peccatorum. et in resurrectione vite in christo. Quadragenarius uero per decadas
quatuordecim penitentis caput multas in locis tenere constant. Unde & ipse dominus noster
xl. diebus ieiunavit cuius per diebus prima sunt. Penitentia agere ad propinquam
bit enim regni celorum. Et si est moyses legem. helius prophetia ita ipse dominus noster
eugitica predicatione. xl. dierum ieiunio dedecavit. Et ut uera novit ingemosa
& per clara in omnibus, philophorum disciplinis prudentia quam mirabiliter xl^m
nostris qui penitentia. ut diximus. convenit. si per duas divisiones partitur. &
per partes suas crecit usque ad. l. pervenit. quia per penitentiam ad remissionem peccatorum
nostrum est nobis festinandum. Sed & aliquid adhuc mirabile in hac est
deratione dei convenientia senarii numeri in ueniri potest. & quodammodo prin
cipium huius imputationis mirabilissime concordat in numerorum regulis.
Igitur inter. lxx. & lxxvi. repperiuntur dies. Similiter inter. lx. & l.
etiam & inter. l. & xl. senarius numerus & faciunt. xviii. Quinque
simonabiles est dederit & diuidit inter partes aequales. et tot sex & c.
ratio si pl[ur]i. ad duplu[m] & significat si pl[ur]i morte christi ad duplu[m] nostram.
Quia nos duabus mortalibus, scilicet. obnoxii. s. anime & carnis. ille si pl[ur]i
mortes sua & innoxia duplu[m] dextitavit nostram & si pl[ur]i resurrectione
sua duplu[m] ostendit nostram & perdonavit unam morte uiam nostram. Alteram

conferuentur; tres autem dies rogationū q̄ celebratur ante
 ascensionē dñi. iuxta more gallicane ecclesie. confecti
 it sc̄t mameri uiamensis ep̄s. obmersione scilicet ma uienensis.
 laru beftiarum q̄ tunc ep̄s grauiſſime afficiebant po
 pulū dñi. Que conſuetudo apud nos uſq̄ hodie produerſis
 calamitatib; deuotiſſime colit̄. De uicilia pente coſten
 In uigilia pente coſten. it uigetur ſic in ſabb̄o ſc̄o paſche.
 ante quā enī deſcendat ad fontem ad baptizandū. legit
 lectio p̄ma Temp̄taū. OR. Diſquinabrah. Lectio ſc̄da
 Scripſit moſeſ. Cant. Ad cende. OR. Diſquinob. lec. t̄cia
 Adprehendent. Cant. Uinea. OR. Diſquinos. t̄ uir. Auduſit
 OR. Diſincomutabilis. Cant. Si c̄ceruus. OR. Concede q̄ſ.
 finit̄ſ lectionib; deſcendū. eſt ad fontes aſc̄o crismate &
 cereis cū magna reuerentia decantando letania. Hiſ
 expletis baptizandum eſt. ſic in uigilia paſche. Poſt aſ
 cenſū uero fontis. ingre diendū. ē ad miſſā publicā ad ſc̄m
 letaniae. ē repetendā & cundixerit agn̄ dei. dicatur
 excelsa uoce. Accendit̄ p̄te. Accenſis om̄i b; luminib; ſ
 procedit pontifex cū om̄i ornatu. uſq̄ ad altare. & dicat
 gla in excelsis deo. & p̄agitur miſſā ordine ſuo. FR. III.
 de ieiunius. III. T. E. P. R. Quatuor ſc̄p̄r anni. i. uer. aetas.
 autū. i. hienſ. & b. c̄p̄a ſolent̄ nos p̄delectam̄ ſua reuo
 uocare ab amore caritatis in quib; oportet nos ieiuna
 re. actū ſuenerit infra pente coſten quando
 celebratur feſtiuitas ſep̄te formis ſp̄s ut illud
 domini cū. uenit̄ autē cū auferetur ab eis. ſponſus. i.
 tunc ienabit̄. dies aug. Quā uis ordinatio ſit necceſſa
 riū tamē. n̄re religioni. III. c̄p̄rū ieiunia celebrare
 de eodē ieiunio dñe leḡ monel uſq̄ ieiunū celebret̄ in la gione
 ſc̄erū ordinū. eodē p̄uinit̄ue moſ obomut ut illud mag
 Minſ excoib; illis dñe & ieiunantib; dñe ſp̄s ſancti ſeperate in
 ſaulū & bo. n̄han in op̄iſt tunc ieiunantes & orantes incolan
 tesq̄. q̄ſ man dimiſer̄ illos iſocho. i. III. ſi legunt̄ due lectiones
 q̄m̄q̄ ad ſc̄rū ordinā tranſeunt debent amoneri ut abeat̄

luges saul. cum ego proiecerim eum. ne regis super te.
imple cornu tuum oleo. et ueni. et mitte te. ad isai. ber
leemite. prouidi enim in filiis eius mihi regem. Et uenit
samuhel. Quomodo uadam? Audiet enim saul.
et interficiet me. Et ait dñs. Vitulum de armento tolle
immanitua. et dices. Ad im molandum dño ueni. Et
uocabis isai ad iuuetimam. et ego ostendam tibi quid
facias. et ungues quem cūq; monstrauero tibi. Fecit
ergo samuhel sicut locutus est ei dñs. Ventiq; in ber
leem. et admirati sunt seniores ciuitatis eius. et
dixerunt. Pacificusne ingressus est? Et ait
Pacificus. Ad im molandum dño ueni. Scificauit
autem mactum ut im molerent. Scificauit ergo isai
filios eius. et uocauit eos ad sacrificium. Cumq; in
gressi essent. uidit eliab. ait. Num coram dño est
xpianus? Et dixit dñs ad samuhel. Ne respicias uul
tum eius neq; altitudinem stature eius. quod abieci
tum. nec iuxta intuitum hominis iudico. homo
enim uidet ea que appaerent. dñs autem intuetur cor.
Et uocauit isai aminadab. et adduxit eum coram
samuhel. Quid dixit. Nec hunc elegit dñs. Adduxit
autem isai samma. de quo ait. Etiam hunc non elegit
dñs. Adduxit itaq; isai septem filios suos coram sa
muhel. nam samuhel ad isai. Non elegit dñs uellus
Dixitq; samuhel ad isai. Numquid iam. cōplatus sum

Hamburg UB.

Cod. 31 in sein. Fragen. 25

Versierte

et beate mariae semp uirginis intercessionem ad
atque presentem hanc oblat nobis perficiat prosperitate

Uthumiliter deprecantes ut intercedente pui
ata & gloriosa semp uirgine maria & beato pet
tuo cum omnibus scis nos ab omnibus peccatis eli
cripias & acunctis inimicis misericorditer pargas
gaudia aeterna pducas. **¶** xpm

Sumtis qd dñe dñ salutis nrae subsidis. Sa qd eius
trocinis ubiq protegi incunus cōmōtione ha
obtulimus maiestati. **¶**

Ompf sempiternae. Ss. famulos tuos dextera potenti
acunctis protege p uulsi & beata maria semp uirgin
cedente fac nos p̄senti gaudere prosperitate & fici

Ds qui nos beate mariae semp
uirginis & beatorū spiritūū apostolorū martirū
fessorū monachorū heremitarum uirginum ac
nuum simul scōrum continua letificas cōmōtione
presta qd ut quos cotidiano ueneramur offic
plac conuersacionis sequamur exemplo. **¶**

Munera tibi dñe nre deuocionis offerimus que & p
tibi grata sint honore omniū & fici & nobis sal
te miserante reddantur. **¶**

Yer. 17.

Cod. 31 in scriin. 28. Frag.

Hambg UB. Cod. 31 in scriin. Fragm. 28, f. 1^a

Hamburg UB.

Cod. 31 in Sainio

Fragm. 28

for ~~1^r~~ 2° + 1^r

IRS. unicuique datur manifestatio spiritus ad utilitatem; Alii quidem
per spiritum datur sermo sapientiae. Alii autem sermo scientiae. se-
cundum eundem spiritum. Alii fides in eodem spiritu. Alii ope-
ratio uirtutum. Alii discretio spirituum. Alii genera lingu-
arum. Alii interpretatio sermonum. Haec autem omnia
operatur. unus atque idem spiritus. ^{videns singulis prout uult;}
Beata gens. ^{et} Verbo domini. ^{et} *ALIA* ^{imite spiritum.}

In illo tempore. Dixit ihesus discipulis suis. In hoc clarificatus
est pater meus. ut fructum plurimum afferatis. & efficiami-
ni mei discipuli. Sicut dilexit me pater. & ego dilexi
uos. Manete in dilectione mea. Supra scripta mea serua-
ueritis. manebitis in dilectione mea. Sic & ego per patrem
patris mei seruauit. & maneo in eius dilectione. Haec locu-
tus uobis. ut gaudium meum in uobis sit. Et gaudium uestrum
impleat; ^{imite spiritum tuum}

haec oblatio domini de cordis nostri maculas emundet. ut sancti spiritus
digna efficiat habitatio. **P** Spiritus qui patrem
sacrificium salutis nostrae sumentes. concede domine deus puri-
ficatis mentibus sepius tuae pietatis celebrare mysteri-
um; *ALIA* Concede quod omnipotens deus sancti nos spiritum uo-
lens promereri seculis. quatenus eius gratia ab omnibus
liberemur temptationibus. & peccatorum nostrorum indulgen-

Hambj UB

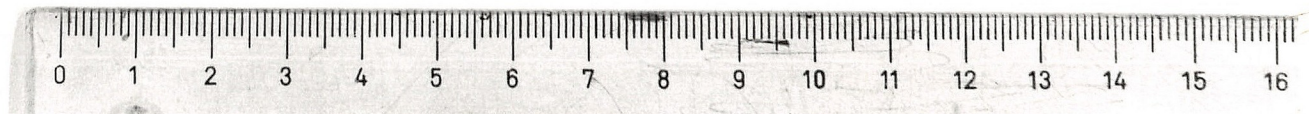
Cod. 31 in scin.

Fragm. 28

for. 2^v

abba. demonstrans sem euanglm. ait.
Iste. Et alio tēpore hoc ipsū euanglm
uendidisse. et dedisse elemosinā. et
discipulo suo dicente. abba euanglm ē.
et illo dicente a deū. crede fili. hoc
qđ dñs mihi. uende qđ habes et da
pauperib. Ipsi uendidi et dedi eis.
ut indie iudicii habeam fiduciā abun
dantiore addm. Et quia alias iterū
ui. **O**dua mulier petisset ab eodē
scō serapione elemosinā. quō esuriebant
filii ei. et nō habente eo omīno aliquid.
tradidit se ei. ut eū uenderet ad mi
nos grecos. quos et xpianos fecit in

qui anglicā uitā. et scema monācheū
habent. uir mirabilis et industrius sa
uinus nomine. alexandrie habitans.
uidet quasi in excessu mris factus di
uinitus honoratū iohannē depprio
episcopo egredientē eū clero omī. ce
ra portante. et ad imperatōrē eun
tē. tāquā eunucho quodā. ut ipse di
cebat sauinus cubiculario. hunc uo
cante. et unā puellā ut solē. Post
NICOLAI IURGEN TEXTOR
quā uir tanta episcopi exult. qđ
significat ppprii corporis separationē.
Anno 1657.
suscipientē eū. et manu tenentē. et
sup caput coronā ex oleo ramus eireū

SUB Handling
Cod. 31 in scrim. Trg. 32

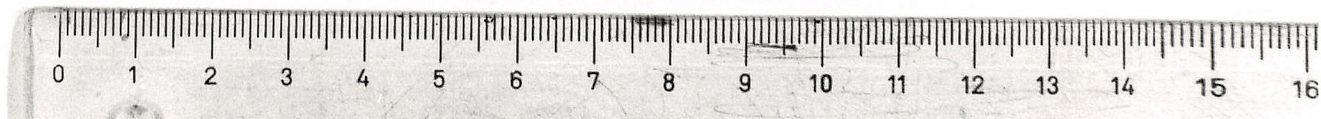
7
tantes quidē m̄se et diē. erat enī ecle
bris uidelicet sū martīris menng. et
quib̄dā uementib⁹ ac̄ pro. et peunc
tantes quidā. qui habitabant alexan
driā. demigratione s̄ci. agnouer̄ uerā
fuisse uisionē. eo qd̄ eadē hora fieret.
in qua obit et bat. et maxima uisio de ex
celsis plomelle quā n̄m̄ tenebat cū.
Acceperat enī remissiones ab ea s̄ci.
sic in p̄cedentib⁹ uerb⁹ uirg duxim⁹. q̄a
si me possederis amicā. ego te ante
imperatōrē introducā. qd̄ et re uera
fecit. Qd̄ habitator alexandrie de
ipso uiderit.

seminat parce. parce et metet. et q̄ se
minat in benedictionib⁹. idē large et
magnanimit̄. et multiplicet̄ et metet.
hoc ē bona illa hereditabit. que omne
mentē transcendunt. Des̄o serapione.

Om̄ib⁹ ergo p̄ccatib⁹ morib⁹ cap. xxiii.
s̄c̄i iste adornat. nec hoc fac̄bat. Val
de enī diligebat et om̄i deuotib⁹ s̄c̄o
rū patrū. et corū q̄ elemosine cultores
fuer̄. Unde cū una dierū re. **O**c̄ta
ret deuota s̄ci serapionis. q̄ uocabat̄ sin
donnus. et inueniret eū. ut fert̄ amie
tū suū dedisse egeno. et nerū paulu
lū p̄cessisse illū. et frigus patienti ob

*decep. d. 26 h
frag. 1673.*

*Cod. 31 in scrip
32. Fragm.*

Robertt. Koenigsdorff

Et sequenti anno egregauit his electos unius sexaginta milia. & equos quingentos milia. ut debellaret eos. Et uenit iudea & castra posuit in bethoron. & occur-

Hamburg St. + LB.

in illis iudicis eundem milib; armis. & uideret exercitum fortiter. & orauit & dixit. Benedixit
ei saluator. isrl. q; egredisti imperium potentis goliath in manu serui tui dauid. & tradidisti
castra alienigenarum in manibus ionathas filii saul & armigeri eius. Concluide exercitum istum in ma-
nu populi tui isrl. & confundit exercitum suum & egredietur dauid illis formidine. & tabefac au-
dacia uirtutis eius. & commoueat in certatione sua. deice eos gladio diligentium te. &
collaudent te in nimis omnes qui nouerunt nomen tuum. Et commiserunt & ceciderunt de exercitu ly-
bie quingenta milia uirorum. Videns autem lybias suos fugam. & uictor audacia. & quod parati sunt
aut uincere aut mori fortiter. abiit & misit antiochia. & elegit milites. ut multiplicari
tur super uentem in iudea. Dixit autem iudas ad fratres eius. Ecce exercitus scelerum inimici nostri ascenda
uerunt in mundum. & scilicet & renouare. Et congregat est omnis exercitus. & ascendit in monte sy-
on. & uiderunt sanctificationem deserti. & altare profanatum. & portas excusatas. & ianuas un-
gula nata sine misericordia in iumentis. & pastoforia diruta. & fides uoluntatis sua. &
plantas plantatu magno. & imposuit cinerem super caput sua. & ceciderunt in facie super
terram. & ceciderunt tubis signorum & clamauerunt in celum. Tunc ordinauit uir osiudam
ut pugnaret cum aduersariis. & eos qui erant in castris. donec emundarentur scelerum. & elegit sacer-
dotes sine macula uoluntate habentes legem dei. & mundauerunt sancta. & tulerunt lapides
etaminationis in loco mundum. Et cognauit de altari holocaustorum quod profanatum erat
quod de eo faceret. & incidit illi ostium bonum ut destrueret illud ne forte esset illis
in obprobrium quia etaminauerunt illud gentes. & demoliti sunt & reposerunt lapides in mon-
te domus in loco apertum quod ad usque ueniret populus. & responderet de eis. Et acceperunt lapi-
des integros secundum legem. & edificauerunt altare nouum secundum illud quod sunt prius. & edifi-
cauerunt sancta. & qui in domum intrinsecus & edes & altaria sanctificauerunt. & fecerunt uasa
sancta noua. Et tulerunt candelabrum & altare incensorum & mensam in templum. & incensum posu-
erunt super altare. & accendit lucernas quod super candelabrum erat. & lucebat in templo.
Et posuerunt super mensam panes & appenderunt uela. & consummauerunt omnia opera quod fecerunt. Et
ante matutinum surrexerunt. quinta & uicesima die mensis nomini. hic est mensis casleu.
centesimi quadragessimus octauus anni. & obtulerunt sacrificium secundum legem super altare
holocaustorum nouum. quod fecerunt secundum templum. & secundum diem in quo etaminauerunt illud gen-
tes. in ipsa renouatum est in cantibus & cytharis & organis & tymbalis. Et ceciderunt
omnes populi & adorauerunt. & benedixerunt in celum ei qui profecit eis. Et fecerunt dedicati-
onem altaris diebus octo. & obtulerunt holocausta cum leticia & salutaria laudibus. Et or-
nauerunt faciem templi coronis aureis & scutulis & dedicauerunt portas & pastoforia &
imposuerunt eis ianuas. & facta est leticia in populo magna ualde. & auersum est obpro-
brium gentium. Et statuit iudas & fratres eius & uniuersa ecclesia isrl. ut agant dies dedicatio-

recipit eum qui me misit. Qui recipit prophetam
in nomine prophete. mercedem prophete accipiet. Et
qui recipit iustum in nomine iusti. mercedem iusti accipiet.
Et quicumque potum dederit uni ex minimis istis ca-
licem aque frigide tantum in nomine discipuli. amen
dico uobis. non perdet mercedem suam.

7.
m. xviii.
x
sol

7.
m. c.
x
m. xviii.

7.
m. c.
x
sol

7.
m. c.
x
l. lxxviii.

Et factum est cum consummasset ihc. precipiens duodecim
discipulis suis. transiit inde ut doceret. & predicaret
in ciuitatibus eorum. Iohannes autem cum audisset
miraculis opera xpi. mittens duos de discipulis suis ait
illi. Tu es qui uenturus es an alium expectamus? Et
respondens ihc. ait illi. Euntes renuntiate iohanni.
que audistis & uidistis. Cæci uident. claudiambu-
lant. leprosi mundantur. Surdi audiunt. mortui re-
surgunt. pauperes euangelizantur. Et beatus est
qui non fuerit scandalizatus in me. Illis autem abeunti-
bus. cepit ihc. dicere ad turbas de iohanne. Quid ex-
istis in desertum uidere harundinem uento agitatam?
Sed quid existis uidere hominem mollibus uestitum?
Ecce qui mollibus uestiuntur. in domibus regum sunt.
Sed quid existis uidere prophetam? Etiam dico uobis.
& plusquam prophetam.

7.
m. ciii.
x
m. i.
l. lxxv.

Hic est enim. de quo dictum est. Ecce mitto angelum

ecce quidā de custodib; uenerunt in ciuitatē. & nummaue-
runt principib; sacerdotū omnia que facta fuerant.
Et congregati cum seniorib; consilio accepto. pecuniam
copiosam dederunt militib; dicentes. Dicite quia disci-
puli eius nocte uenerunt. & furati sunt cum nobis dormi-
entib; Et si hoc auditū fuerit a presi de. nos suadebimus
ei. & securos uos faciemus. At illi accepta pecunia. fece-
runt sicut erant docti. Et diuulgatū est uerbum istud
apud iudeos. usq; in hodiernum diem.

Vndecim autem discipuli abierunt in galileam. in mon-
tem ubi constituit illis ihc. Et uidentes eum adoraue-
runt. quidam autem dubitauerunt. Et accedens ihc.
locutus est eis dicens. Data est mihi omnis potestas. in celo
& in terra. Euntēs ergo docete omēs gentes. baptizantes in
nomine patris. & filii. & sps scī. docentes eos seruare om-
nia quęcumq; mandauī uobis. Et ecce ego uobiscū sum
omnibus diebus. usq; ad consummationem seculi. Incipit

Marcus euangelista dī & petri in baptis Prologus.
mate; filius atq; in diuino sermone discipulus; Sacerdotiū
iussu agens. secundū carnē leuita. conuersus ad fidē xpī.
euangeliū in italia scripsit; Ostendens in eo quid & genere suo
deberē & xpō. Nam unciū principis in uoce prophēcie excla-
mationis instituens. ordinē leuiticę electionis ostendit; Vt pre

illis n̄ credentib; & mirantib; p̄ gaudio dixit. Habetis hic ali-
quid qđ manducetur. at illi optulerunt ei partē piscis assi.
& fauū mellis. Et cū manducasset coram eis. sumens reliquias
dedit eis. Et dixit ad eos. Hec sunt uerba que locutus sū ad uos.
cū adhuc essem uobiscū. qm̄ necesse ē impleri omnia que
scripta sunt in lege moȳsi. & p̄phetis. & psalmis de me. Tunc
aperuit illis sensū ut intelligerent scripturas. & dixit eis. Qm̄
sic scriptū est. & sic oportebat xp̄m pati. & resurgere a mor-
tuis. & p̄dicari in nomine eius poenitentia. & remissionem
peccatorū in om̄s gentes. incipientib; ab hierosolima. uos au-
tē estis testes horum. **E**t ego mittam p̄missum patris mei in
uos. uos autem sedete in ciuitate. quo ad usq; induamini
uirgine ex alto. Et duxit autē eos foras in bethaniam. & ele-
uatis manib; suis benedixit eis. Et factum est dū benediceret
illis. recessit ab eis. & ferebatur in caelum. Et ipsi adorantes
regressi sunt in hierusalem cū gaudio magno. & erant semp
in templo laudantes & benedicentes dñm. amen. **E**xPLICIT
euangeliū scđm lucam. Incip̄ breuiarios euangli scđm
Iohannem.
Iohannes euangelista unus ex discipulis dñi
qui uirgo electus adō est. Quem de nuptis uolentē numere uoca-
uit dñs. Cui uirginitatis in hoc duplex testimoniū in euangelio
datur. quod & p̄ceteris dilectus adō. dicitur. & hunc matrem
suam de cruce cōmendauit dñs ut uirginem uirgo seruare

l. cccxlii.
sol

ut quos sacramentis paschalis faciasti. tua
facias pietate concordare. *Die 5to.*

ISVREXI

et adhuc tecum sum a^o via posui
isti super me manum tuam a^o
via mirabilis facta est scientia
tua a^o via a^o via. *Dne p^{ro}bastime.*

Ds qui hodierna die p^{ro}uigentiu tuu
g^{ra}tia nob^{is} aditu deuicta morte reserasti.
uota n^{ost}ra que p^{ro}ueniendo asp^{er}is. etiam

aduocando p^{ro}sequere te. *Ad corinth.*
Frs. Expurgate uetus fermentu ut scis

noua conspersio. sicut estis azimi. sic
n^{ost}ra paschana n^{ost}ra. immolat^{us} est xpc. Itaq^{ue}
epulem. Non in fermento ueteri. neq^{ue}
fermento malitie ineq^{ue}tis. Sed azime

sinceritatis. ueritatis. **H**ec di
es qua fecit domi nus. *erulte*
mus. et le te mur in e a. *Confite*

minudo mi no quo n^{ost}ra
bo nus quoniam in se culum

miserordia e us. **A** et u

Pascha nostrum immola
tus est cristus. *Epule* *mure*

SUB Hawley
Cod. 160 in Scriin.

Ar. 35ⁿ

86
Pater. Benedictus deus
et pater domini nostri ihu xpi.
qui benedixit nos in omni bene-
dictione spirituali in celestibus
in xpo. Sicut elegit nos in ip-
so ante mundi constitutionem.
ut essemus sancti et immacula-
ti in conspectu eius in caritate.
Qui predestinavit nos in adop-
tionem filiorum per ihu xpm
in ipsum secundum propositum
voluntatis sue in laudem glo-
rie gratiae suae in qua gratifi-
cavit nos in dilecto filio suo in
quo habemus redemptionem
per sanguinem eius remissione
peccatorum. secundum diui-
tias gratiae eius. quae super-
habundavit in nobis.

Sub. Hamby
cod. 160 in 5 min

fr. 86²

adhuc abraham. ut que pfecta sit electa. **XXIX** scilicet mortui. qd agunt diu.
 Expectat & isaac & iacob. & omnes prophete
 expectant nos. ut nobiscum pfecta beattu-
 dine capiant. ppter hoc etiam misterium
 illud multum diem dilati iudicii custo-
 ditur. Unum enim corpus est. quod iustifi-
 cari expectatur. Unum est corpus. quod
 resurgere debet in iudicio. Licet enim sint
 multa membra. sed unum corpus. non po-
 test oculis dicere manui. non est mihi
 necessaria. etiam si sanus sit oculus. & non
 sit turbatus. quantum primum ad iudicium si
 desunt reliqua membra. que erit oculo
 leticia. aut que uidebitur esse pfectio.
 si manus habeat. si pedes desint. aut reli-
 qua membra non assint. Quia & si est
 pedalis aliqua oculi gloria. in eo maxime est.
 ut uel ipse dux sit corporis. uel ceterorum
 membrorum non deferatur officium. Hoc
 autem nos & per illam ezechiel prophetam uisio
 non doceri puto. cum dicit congregandum esse
 os ad os. & uincula ad uincula. & neruos
 & uenas. & pelle ad singula locis suis esse
 reparanda. Denique uide quid addidit
 propheta. ossa inquit ista. non dixit omnes
 homines sunt. sed dixit ossa ista domus
 israhel sunt. Habebis ergo leticiam de hac
 uita discedens si fueris scis. sed tunc erit
 plena leticia. cum nullum tibi membrum
 corporis deest. Expectabis enim & tu
 alios. sicut ipse expectatus es. Quod si
 tibi qui membrum est non uidetur esse
 pfecta leticia si desit aliud membrum.
 quanto magis dominus & saluator noster. qui caput est
 totius corporis. non sibi pfecta ducit
 esse leticiam. donec aliquid & membrum
 deest corpori suo uideat. Verum possunt

Fatendum est ut ait beatissimus au-
 gustinus. nescire quidem mortuos
 quid hic agatur. sed dum hic
 agitur. postea uidebunt possint ab
 eis. qui hinc ad eos moriendo per-
 gunt. non quidem omnia. sed que
 sinuntur indicare. qui sinuntur
 etiam ista meminisse. & que illos
 quibus hec indicant oportet au-
 dire. Possunt & ab angelis quireb;
 que aguntur hic presto sunt au-
 dire aliquid mortui. quod unum
 quemque illorum audire debere
 iudicat. cui cuncta subiecta sunt.
 Huius enim essent angeli qui possunt
 inter esse & uiuorum & mortuorum
 locis. non dixisse dominus ihesus. Contigit
 autem mori inopem illum. & affertur
 ab angelis in sinum abrahe. Possunt
 etiam spiritus mortuorum aliqua que hic
 aguntur que necessarium est eos
 nosse. & quos necessarium est ea
 nosse. non solum presentia uel pre-
 terita. uerum etiam futura spiritu di-
 reuelante cognoscere. sicut non
 omnes homines sed prophete. dum
 hic uiuerent cognoscebant. nec
 ipsi omnia. sed que illis esse reue-
 landa diuina prudentia iudicabat.
 Verum possunt mortui uiuentium oculis
 uisibili apparere. & si hoc credi oportet.
Ex hoc predictus doctor sic ait;
 mitti ad uiuos aliquos ex mortuis.
 sicut e contrario paulus ex uiuis
 in paradysum raptus est. diuina
 scriptura testatur. Nam samuel

Hamburg UB.

Jacobi 1

fol. 43^r

fuisse leguntur. israhelica uestimenta. quia
 quinquies in quadraginta annos diuina uolunta
 te seruata sunt. tam solita uetustate consue
 ta sunt. nec quia fuerunt in quibus; moyses
 & helias in monte cum domino. uel sancti angeli uisi
 sunt. quos & ipsa in nihilum de quo erant per
 tempore sumpta soluta sunt. sed forte
 talia erunt. qualibet dominus resurgens uestitus
 apparuit. si tam & illa non fuerunt ad tempus.
 propter uisum humanos adsumpta sed propter. quoniam
 si ibi erunt. quocumque; ut qualia cumque; fue
 rint. spiritalium corporum spiritalia erunt. ac sic
 & si nudi non erunt. tam spiritaliter carnalibus;
 non egebunt. Hec siquidem iulianus pome
 rius; ceterum plurimorum doctorum euidentis
 diffinitio. iuxta quod & clara preceptoris
 nostri sententia contestatur. hoc asseruit. quod
 in illa future glorie resurrectionis. ubi nul
 la corporibus; scilicet deformitas. nulla quoque; dolor
 aut laboris erit aduersitas. non sit quoque;
 regiminum necessarius usus. quibus; erit omnia.
 & in omnibus; christe. De abortiuis infantibus;

& quia ex quo incipit homo uiuere
 in utero matris. & tunc pertineat ad

Si potest certum haberi. resurrectione.
 quando incipiat homo in matris utero
 uiuere. ex tunc ueraciter diffiniri po
 test. quod & mori utique; potuisset & sicque; eum
 qui uitam habuit & mori potuit. resurrec
 tionis tempore reparari. Nam beatus au
 gustinus hanc questionem non tam differens
 quam proponens. inter cetera sic ait. Ex quo
 incipit homo uiuere. ex illo utique; mori
 potest. Mortuus uero; ubicumque; illi mors po
 tuit euenire. quomodo ad resurrectionem
 non pertineat mortuorum. reperire non possum.
 Iulianus quoque; pomerius ait. Sane illi

qui percipiuntur ex utero resurrec
 turi sunt si uixerint. non iudicandi
 sed puniendi. quia cum essent adae
 damnatione dampnati. non sunt sue
 damnationis nexibus; absoluti. Et ta
 men siue in utero. siue iam natiuitate
 proueniunt infantes. in ea resurrectu
 ri creduntur etate. ad quam profecto
 essent si uiuerent annis precedentibus;
 prouenturi. quia si natura resurrec
 tio reparauit. aliquid de esse pleni
 tudini nature non poterit. Qualiter
 resurgant quod cum maiore. ut minore
 membrorum numero. ut de cum duobus; cor
 poribus; & uno capite tota altero
 monstruoso genere nasci dicuntur.
 uel nati perhibentur &c.

De hac questione. ita beatissimus
 augustinus eloquitur. Neque enim
 aut monstra que nascuntur &
 uiuunt. quoniam libere cito moriantur.
 aut resurreutura negabuntur.
 aut ita resurreutura credenda sunt.
 ac non potius correcte emendataque;
 natura. Absit enim ut illi bimen
 bris qui nup natus est moriente. de
 quo fratres fidelissimi quod eum uide
 rint reuulerint. & sancte memorie
 hieronimus presbiter scriptum reliquit.
 Absit inquam ut unum hominem dupli
 cem. ac non potius quod futurum fue
 rat si gemini nascerentur. resur
 recturos existimemus. Ita cetera
 que singuli quique; partus. ut am
 plius. ut minus aliquid habendo.
 ut quadam nimia deformitate mons
 tra dicuntur. ad humane nature

Humbly AB.

Jan 1,

for 51st

INCIPIT VITA BEATISSIMI MATTHEIANI RE
MOBUM PONTIFICIS ET CONCESSIO BIS.

Dns dñr ab initio conditionis humane in sua
ordinata dispositione p̄sistere uniuersam
creaturā suā uoluit sed inuidente diabolo
a felicitatē paradisi gaudis conditio ratio
nalis quia decedit ad statū pristinū repa
randum unigenitū filiū suū mittens
mortale sibi genus clementē restituit
per quē scōs suos ad certamina prouocans
diabolicā potestātē potenter subegit
Equibus unus beatissimū mater manus re
morū p̄sul gloriosus multiplicib; donis di
uinis ditatus & cū patre nobilissimo no
mine cresconio matre quoq; flauia enu
triente magnis ab infātia ita claruit
signis ut ad culmen pontificatus nobili
ter conscendens maioribus ultro futu
ris seculis p̄sul diuulgaretur prodigiis
Nato nā que tanto sc̄ificationis puero. p̄ Al
matri p̄uisū celestis apparuit nuntius
cui beatū p̄dixit fore puerū insup & cūc
tis ciuib; futurū fieri p̄fectionis solatium
Nam et octauo die natiuitatis sue cū in in
teriori cubiculo soporatus quiesceret par
uulus medio noctis silentio splendore sidereo

centibus conquiescentibusq. duobus diaconibus et
discipulis si agræ uidelicet atq. bi rillo nuncupa-
tis. apparebant p uisum angeli ascendentes uel des-
cendentes p eundem tramitem fulgorantis ra-
di. atq. conloquentes et celestia dulcedinis car-
mina. eundo uel redeundo suauiter frequen-
tabant. Quorū delectatione spiritali uñ con-
centuum de tentis. etiam et corporali sopore gra-
uatus. ad surgere concubibus inqueunt. anquā
accensis luminaribus. omnis sacerdotū coetus
cubiculū eius adgressus. suauissimis eum claman-
do uocibus excitarent dicentes. Surge iam ma-
tor mane magnis uirtutis preclare. arcem mag-
ne dignitatis quomultoposside. Quo audito
uir dī. inter utrumque psallentium cœlum.
angorū scilicet ac sacerdotum attonitus expauit.
et quid diuinitus de eo agendum erat. adhuc pe-
nitens ignorabat. Iubar quidem illud si dē eum
recedens. intatū faciem ei irradiauerat ut quasi
scintillans uultus. et splendidior quā umquā
ante terribiliorq. uisibus omnium appareret.
Cumq. ostiū aperiret procedens humiliter ad
fr̄s inuocantes susceptus ilico cū gaudio me-
dio iā noctis fere transacto articulo. compri-
mibus undique et exultantibus turbis quasi
uiolenter compulsus ad sublimitatē tantę

It quunt.

kalendarischer Folge) - 10.März: Die *DEDICATIO ECCLESIAE SANCTI PETRI ET SANCTI STEPHANI* fand nicht "um 922", sondern 997 statt (ANN.QUEDL. a.997, 74); die von Lipphardt genannten Schutzheiligen Petrus und Stephanus, Dionysus und Servatius werden in Urkunden und Annalen des 10.Jhs nebeneinander verwendet und lassen sich, wie die folgende Auswahl zeigt, in keine chronologische "Reihe" bringen: *basilica sancti Petri* (ANN.SAXO a.936, 599/14); *in honore sancti Seruatii Christi confessoris* (REGESTA IMPERII, Nr.658 von 974; ebenfalls vom Servatiusstift sprechen in sächsischer Zeit die Urkunden Nm 1047 von 992, 1125 von 994, 1151 von 995, 1990 von 1021 und die Papsturkunde Nr.874 von 999); Königin Mathilde wurde begraben *coram altari Christi presulis Servatii iuxta seniore suum regem Heinricum* (ANN.SAXO a.968, 621/50); die Äbtissin Mathilde wurde begraben *in medio basilicae sancti Petri et sancti Stephani iuxta tumulos avie sue* (ANN.SAXO a.999, 643 u. ANN.QUEDL. a.999, 75); *coram altari sancti Petri et Sancti Stephani benedicatur* (ebd.); *cum orba sanctorum Dionissi et Servatii* (ebd.). - vgl. auch die Zusammenstellung der Patrozinien in chronologischer Folge bei ERDMANN, Burg und Kirche 99f; Erdmann sieht in dem Wechsel der Bezeichnungen "lediglich eine Variation der Ausdrucksweise für ein und dieselbe Kirche" (ebd.101). Vermutlich hängt diese Uneinheitlichkeit in der Patrozinienbenennung auch mit der verwickelten Baugeschichte der Quedlinburger Stiftskirche zusammen: insgesamt lassen sich nämlich innerhalb der ersten zweihundert Jahre ihres Bestehens vier aufeinanderfolgende Kirchenbauten, auf derselben Stelle quasi übereinander liegend und ineinander geschachtelt, nachweisen.

- 30.März: Lipphardts Annahme einer "eigenen Kapelle *in orientale parte*" ist, wie unten nachgewiesen wird, nicht aufrecht zu erhalten.

- 10.Okt.: zu St.Wiperti (nicht "die" zweite Kirche von Quedlinburg) s. zusammenfassend in Vorromanische Kirchenbauten, 2.Lieferung, München 1968, 263-266, 266f; das Weihedatum ist sonst nicht belegt.

Briefliche Auskunft von Prof. Dr.Hartmut Hoffmann, Seminar für mittlere und neuere Geschichte der Universität Göttingen, vom 3.5.1982, dem ich seinerzeit auf Anraten von Kurt Staub, Darmstadt, den Mikrofilm von Q mit einer Reihe kodikologischer Fragen zur Begutachtung schickte und dem ich entscheidende Hinweise verdanke. Prof.Hoffmann schließt: "Daher halte ich es unter diesem Gesichtspunkt durchaus für möglich oder sogar für wahrscheinlich, daß der Berliner Codex in Quedlinburg selbst geschrieben worden ist."

Reims?

disputantib; Quid sibi uult hoc qđ in gene
 si scriptū est. 'omnis qui occiderit carnem
 septē uindictas exsoluit.' Si omnia fecit dñs
 ualde bona. quare ad nos de m^mundis ani
 malib; mandat. cū immundū nihil bonū
 esse possit. Et in nouo testamento. post ui
 sione quę petro fuerat ostensa dicenti. Absit
 dñe. quia cōmune & immundū. numquam
 introiit in os meū. Vox de celo respondit. qđ
 dñs mādauit. tu ne cōmune dixeris. cur dñs loq
 tur ad abraham quod quarta pgenie filii isrl
 de egipto essent reuersuri. & postea moyses scrip
 sit. quinta aut pgenie exierunt filii israhel de
 terra egipti. quod utiq; nisi exponat. uidetur
 esse contrariū. Cur abraham signū circūcisi
 onis suscepit. Cur isaac iustus dōq; carus. non
 illicui uoluit. sed cui noluit. deceptus errore bene
 dixit. Vale karissime frater. tunc quibus
 ausibus quantū sue laboribus. solus omium roma
 norum hierōnimus. hebraicā linguā litterasq;
 immo chaldāicā linguā didicerit. sicut ipse phi
 buit. sub necessendū est. Dum esse inquit iuuenis.
 & solitu dinē me deserta uallarent. incontinua ui
 ciorum. ardoremq; naturę ferre non poteram.
 Quē cū crebris ieiuniis frangere. mens tam cogi
 tationibus aestuabat. Ad quē edomandū ciudā

totus integer uirgo p̄mansit. nullū unquā
 mulieris sciens carnale concubitū peccati inqui-
 namentum. sed uigiter in templo dī uacans orati-
 oni simul cū paulo discipulo meo. qui modo
 uocatus est apostolus dñi nr̄i ih̄u xp̄i, iuxta
 illū positi sunt. de quibus supra locutus sum.
 cū quibus & ego iaceo. Post quā his uerbis supra
 memoratus uir dī locutus est. ego miserrimus inter-
 rogaui eum. Dñe ubi ut in quo loco uos inueni-
 omus? Et dixit mihi. In possessione mea inueni-
 et nos quę nunc syra lingua dicitur delāgabria.
 siue debathalia. quod latine interpretatur posses-
 sio uirorū dī siue bellatorum. Ego uero post
 hanc uisionē surrexi. & p̄stratus in oratione im-
 ploraui dñi misericordiam & dixi. Dñe ih̄u xp̄e
 si hęc reuelatio siue uisio ex uoluntate tua est.
 presta iterū & tercio manifestetur mihi. utē
 fides de multitudine miserationū tuarū fiduci-
 aliter adnuntiē reuelationē scōrum seruq; tuorū.
 Ex illa uero die cepi ieiunare & ab om̄ibus aescis
 me abstinere. & p̄ter panē & sal non sumebā. & a-
 quā bibebā sicut in diebus quadragessimę solem̄
 ex hac aescā uel hoc poculo refici. In sequenti igit̄
 sexta feria. iterū uenit ad me. sc̄s gamaliel in
 ipso habitu sicut prius uenerat. & in eadē nocte
 adhuc pusillū sopori dedito dicens mihi. Quare

in domo offerret. quēdā balneatrix quē
 paralytica in lecto iacebat. cū cognouisset
 ibidē esse dñi sacerdotē. in sellula se ad eandē
 domū ad quā ille inuitatus aduenerat porta
 r fecit. atq. oranti & inponento manū uesti-
 timenta attigit. Quē cū oscularet. statim
 sanitate recepta ambulare cepit. ut imple-
 ret dñicū dictū ad aptus. etiam maiora his
 faceret credentes in nomine meo. Quē tam
 signū sanitatis ut mirabile fuit. ita etiam nec occul-
 tum. Nam ego hoc in eadē regione post annos
 plurimos scīs uiris referentib; positus in urbe
 cognoui. Sirmiu uero cū adornandū epīm ane-
 miū prexisset. ibiq. iustine tunc tēporis regi-
 ne potentia & multitudine coadunata de
 aeceta pelleretur. ut non ab ipso sed ab here-
 tici. arriani. epī in eadē aeceta ordinarentur.
 essetq. constitutus in tribunali. nihilq. curā
 eoz quē a muliere excitabant. una de uirginib;
 arrianoz impudentior ceteris tribunal conscen-
 dens. apprehenso uestimento sacerdotis cū illū
 attrahere uoluisset ad partē mulierū ut ab ip-
 sis cessis de aeceta pelleret. aut ut ipse saluti
 erat referre. Et si ego indignus tanto sacer-
 dotio sum. tam te non conuenit uel p fessio-
 nē tuā in qualēcūq. sacerdotē manus

Hambŕ UB.
thes. 1727 4°
p. 50

uiri. lauda. dī grām. declina. dērahentū linguā
 si uult magis ōsortū habere cum ambrosio in
 resurrectione uite. quā cū dērahentib; subire
 supplicium. quo nullus sapiens nō declina.
 tuam etiā p̄cor beatitudinē pat̄ ut p̄me humil
 limo 7 peccatore paulino cū omib; scīs q̄ tecū
 inuocant nomen dñi nr̄i ih̄u xp̄i. in uertute
 orare digneris. ut quia in adipiscenda grā cū
 tanto uiro nō sum digni habere ōsortū. ad
 eptus meorū. ueniam peccatorū. sit mihi p̄mum
 fugisse supplicium.

INCELICIT SIT A
 SEISSIMI CONFESSOR NRI AMBRO
 SII. INCIPIT PASS SEOR MARTY
 RVM MARCELLINI TRBRI.

BET PER EVORCISTE III. NON. ION. VI.
 BENIGNITAS SALVATORIS NRI
 MARTYRVM SEVERANTIA
 COMPROBATA EO QS Q. ACCESSIT.

UT ET FIDEI AMICOS COMPRO
 RET. QI NIMICOS EOR EXIPSIS IN
 FEROR CLIVSTRIS ERIGERENT.

Veniq; dū multi tenerent. p̄atus exorciste offici
 um gerens multis uicib; cegsus. cū missus fu
 issē in obscurissimā habitationē. atq; ibi in
 uinculis ferreis manerē immobilis. Et custos
 carceris nomine arthemius unicā habens filiā

Hamburg UB.
theol. 1727 4°
p. 82

uiri. lauda. dī grām. declina. dērahentū linguā
 si uult magis ōsortū habere cum ambrosio in
 resurrectione uite. quā cū dērahentib; subire
 supplicium. quo nullus sapiens nō declina.
 t uam etiā p̄cor beatitudinē pat̄ ut p̄me humil
 limo ⁊ peccatore paulino cū omib; scīs q̄ tecū
 inuocant nomey dñi nr̄i ih̄u xp̄i. in ueritate
 orare digneris. ut quia in adipiscenda grā cū
 tanto uiro nō sum digni habere ōsortū. ad
 eptus meorū. ueniam peccatorū. sit mihi p̄mum
 fugisse supplicium.

SCISSIMI CONFESSOR XPI AMBRO
 SII. INCIPIT PASS S̄C̄OR. MARTY
 RVM MARCELLINI PRBRI.

BET PER EVOREISTE III. HON. VI.
 BENIGNITAS SALVATORIS NRI
 MARTYRVM SEVERANTIA
 CONPROBATA EO USQ; ACCESSIT.
 UT ET FIDEI AMICOS CONPROBA
 RET. & INIMICOS EOQ; EX IPSIS IN
 TEROR CLAUSTRIS ERUPERENT.

Veniq; dū multi tenerent. p̄rus exorciste offici
 um gerens multis uicib; cēsus. cū missus fu
 issē in obscurissimā habitationē. atq; ibi in
 uinculis ferat̄ manerē immobilis. Et custos
 carceris nomine arthemius unicū habens filiā

multi xpiani in honore beatorum martirum pimi
 et feliciam basilicam in nomine ipsorum costru-
 verunt. Sperantes se misericordiam consequi
 pro eos in nomine domini nostri ihesu christi. Est autem ba-
 silica eorum ab urbe roma miliario quarto de-
 cimo. quorum natalis est Sexto idus iunias.
 Regnante domino nostro ihesu christo. cui est honor et
 gloria in secula seculorum. Amen. **EXPLICIT**
PASSIO. SCORUM. MARTIRUM FELICIA
NI. INCIPIT PASS. SCILICET BONIFACII
III. MART. QVAE EST. II.

VIII **T**emporibus diocleciani et maximiani. impussi-
 morum imperatorum. orta est seditio max-
 ima aduersus christianos. ut omnes dei cul-
 tores ad inclinandas ceruices eorum ne fan-
 tissimis idolis compellerentur. Qui

etiam tyranni miserunt ex persona sua una
 cum diuis litteris suis iudicem atrocissi-
 mum megetis institutum nimis simplicium
 nomine charsum ciuitatem quae est metropo-
 lis ciliciae pountiae. Ut ibidem omnes qui christum
 confiterentur utriusque sexus aetatis pro publicam

Hamburg UB.
theol. 1727 4°
p. 103

ne uidelicet uictore. cassio atq. florentio.
 & eorum sociis uniuerso terrarum orbime-
 rito uenerandis. cuius ut ita dicam mortis
 uictoria securitas & pacis successus incun-
 dissimos cōparauerunt. Hos insignes triumphatores
 mirabiles. & p̄uida omnipotentis dī dis-
 pensacio. p̄ uictoriosissimā beati maurici
 passionē. idō quantū humane datur in-
 gationi conicere. spe gaudentes in tribulacio-
 ne patientes. mora qua uoluit reseruauit.
 ut quō plus in lacrimis seminarent. eo in-
 cundius fructū pennis lacticie mēterent.
 & quanto latius exempla suscepti p̄ xpi nomi-
 ne labores in confessione eius ipsius exten-
 derent. tanto plures ad imitationē sue con-
 stantie & magnanimitatis accenderent. cū
 tam ipsi corda sursum habentes. ap̄lico illo
 desiderio feruerent quo dī. cupio dissolui
 & esse cū xpo. multo enī melius est. Nam in
 breui p̄patratum eā martiriū. paucissimi
 in ea quā passisunt p̄ uincire manserunt.
 qui non hoc ipsum ardentē expeterent qd̄
 in eis dudum obstinatis pectoribus exhorre-
 rent. quasi ardua ipsa prius non eēt cōmea-
 bilis. quā tot fuisset p̄cedentiū trita uestigi-
 is. Igit̄ dum incarnationis dominice annis

Hamburg UB.

theol. 1727 4°

p. 394

quos audisti. Nunc ad streptuosissimos apices audam ac
 cedis. quasi non sufficienter ea; atque uisatoribus didicisti.
 Eppolise reputas non excedendo. si discernendo christiani
 hominibus erudiri. Aurelianus imperator dixit. Atrusi-
 cio satis quia tuas tua est in seducit uoces uarias et as-
 mias. si ueritate dic. Non enim ante iudicium quicquam
 si ante eum loqueris cuius potentia totius exprimit mundas.
 Cassius dixit. Noli de potentia tua gloriari. prope est enim
 ut desinat posse qui in sua potestate gloriatur. Au-
 relianus imperator dixit. Ideo permittis loqui miserrime.
 quia uariis tormentorum generibus anima tua ex torquen-
 das. **Ca** Cassius dixit. Nihil nouum fac turus es.
 Quis enim innocens manus tuas euasit. Silli uiuunt quine-
 gaueunt se esse seruos christi. Ego autem quod scio me esse seru-
 um et certe sum nunquam me meum dominum negaturum. necesse
 est ut ante iudicium sic et omnes esse seruorum mei. quibus sua
 ne sunt magis sanguinem fundere. quam bone seruorum
 amittere libertatem. Aurelianus imperator dixit. Dixi.
 id est. repeto. censent uerba tua. quod uerba. ^{post sunt} que repeto
 Cassius dixit. Non timebo uerba. que tempore tran-
 seunt. et inter mores sine inueniunt. Silla spenas
 timeo. que christum dominum esse negantes expectant. Au-
 relianus imperator dixit. Docce ergo me quere interro-
 gam. ut cum in secreta uera manifestaueris. ducit tri-
 cione. Credo et ego domino. Cassius dixit. Cum diabo-
 lus temptaret dominum panes ab eo fieri ex lapidibus. per sua

Hamburg UB.
theol. 1727 4°
p. 536

stancia insule istius secū tollat. At illi om̄s res
ponderunt dicentes. Absit pat̄. ut furtū aliqd.
iter nr̄m uolet. Tunc sc̄s uir dixit. Ecce fr̄ nr̄.
quē heri p̄dixi uobis. habet frenū argenteum
in sinu suo. quod in hac nocte sibi diabolus tradi
dit. Cū hęc audisset p̄dictus fr̄. iac̄ lauit frenū
de sinu suo. & cecidit ante pedes uiridī dicens.

P̄at̄. peccauit ignosce. orap̄ anima mea ne pereat.
Confestim om̄s simul p̄sternebant se. dep̄cantes
dn̄m p̄ anima fr̄is. Surgentes q̄ fr̄s a terra. eleua
toq̄ fr̄e ap̄dic̄to sc̄o patre. ecce uiderunt aethio
pem paruulū salire de sinu suo. iululantem
uoce magna addicentē. Cur me uir dī iactas
de mea habitatione in qua habitauit. uir annos.
et facis me alienari ab hereditate mea. Sc̄s bren
danus ad hanc uocē dixit. In nomine dn̄i nr̄i
ih̄u xpi p̄cipio tibi. ut nullū hominem leseris.
usq̄ ad diē iudicii. Iterū reuersus uir dī ad p̄dic
tum frat̄e ait. Sume corpus et sanguinē dn̄i.
quia anima tua modo egrediet̄ de corpore.
hic enī habes locū sepulture tue. Et n̄ fr̄ tuus q̄
uenit tecū de monasterio nr̄o in inferno habet
locū sepulture. Itaq̄ accepta eucharistia anima
fr̄is egressa est de corpore. suscep̄^{ta} ab angelis

dixisse portū. & om̄s exissent foras de nau. inuene-
 runt fontem lucidissimū. & herbas diuersas. ac radi-
 ces in circuitu fontis. diuersaq. genera pisciū discur-
 rentes p̄ alueū riuuli manantis de fonte in mare.
 Sēs brendanus fratrib; suis ait. Dñs dedit nobis conso-
 lationē. post laborem. Accipite pisces quantū suf-
 ficit ad nr̄am cenā. atq. assate igni. Colligite
 herbas atq. radices. quas dñs p̄parauit seruis suis.
 Et ita fecerunt. Cū autē hauserent aquā ad bibe-
 dū. dixit uir dī. Fr̄s. caute ne sup̄mo dū itemi-
 ni has aquas. ne grauius uerent̄ corpora ur̄a. At
 uero fr̄s in aequalit̄ definitionē uiri dī consi-
 derabant. Ali singulos calices bibebant. alii
 binos. ceteri nāq. ternos. in quos irruit sopor
 triū dierū. & triū noctium. In aliquos quoq.
 duos dierū. in reliquis uero unius diei & noc-
 tis. At uero sēs pat̄. sine int̄missione dep̄cabat̄
 dñm p̄ fr̄ib; suis. qđ p̄ ignoranciā contigit illis
 tale periculū. Trans actis dieb; trib; dixit sociis
 suis sēs pat̄. Fr̄s. fugiamus istā mortē. ne deteri-
 us nobis contingat. Dñs dedit nob̄ pastum. &
 uos fecistis inde detrimentū. Egre dimini de hac
 insula. & accipite dispendia de istis piscib; atq.
 p̄parate quantū necesse ē p̄ triduanos usq. in

Hamburg UB.

theol. 1727 40

f. p. 574

idem procurator & duxit illos ad portū ubi p̄terito an-
no descenderunt denaui. magnificans dñm. & osculans
pedes singulorū. incipiens a scō patre. usq. ad nouis-
simū dicens. Mirabilis d̄s in sc̄is suis. & reliq̄. Finito iam
uersiculo. & om̄ib; ablatis denaui. extendit tento-
rū. & p̄parauit balneū. Erat enī cēna dñi. & induit
om̄s fr̄s. nouis uestib; & fecit illorū obsequiū p̄triduanū.
Fr̄s quoq. celebrabant passionē dñi cū magna diligen-
tia. usq. in sabbatū sc̄m. Finitis ordinib; diei sabbati.
immolatisq. uic timis sp̄ualib; dō. atq. cēna consu-
mata. dixit idē procurator ad sc̄m brendanū. & ad eos
qui cū illo erant. P̄fiscite & ascendite nauim. ut
celebretis sc̄am dominicā noctem resurrectionis.
ubi celebrastis illā altero anno. & diē similī. usq. in sextā
horam. Postea nauigate ad insulā quē uocat̄ paradī-
sus auuū. ubi fuistis in p̄terito anno apascha usq. ad
pentecosten. & asportate uobiscū om̄ia necessaria
de cibo & potu. Ego uero uisitato uos die dominica
altera. Et ita fecerunt. Onerauq. ipse nauū panib;
ac potu. carnib; ceterisue deliciis. quantū poterat
capere. Sc̄s brendanus data benedictione ascen-
dit in nauū. & ceperunt nauigare ad aliā insulā.
Cū autē appropinquarent ad locū ubi ascendere debu-
issent denaui. ecce apparuit illis cacab; quē altero

In nomine patris & filii & sps sc̃i. Venerabilis abbas. Sigfridus pre
 medio anime sue. Dominica cruce auro gemisq; lapidib; q' diligent
 adornauit. ^{tria} Duoq; serua argento texta cum calice deaurato. & pati
 na altari donauit. Et altare aureum deus impensis dō teste quat
 tuordecī talentis acquisitis exceptis duob; & dimidio. que de p̃ctatū
 lapidib; p̃ciosis & gemis ornatū. S̃cō 1044 AÑO DE DIT. Casulas. ii.
 Cappas. ii. albas. iiii. stolas cū phanonib; Palliū leoninū
 deferico. v. pallia linea sup altaria ponenda. iiii. lanea. v. cāpanas.

Tabulas eburneas. ii. fasciatoriū. i. Collectariū. i. Eūgētiū. i. Librū
 epistolārē. i. Librū sequentiārū. i. Psalteria. ii. Passiōē aptōrū. & passi
 ones. i. Boetium de sc̃a trinitate. & aliū de solatione; Ysago
 gas. Maiorē donatū. cū minore. Iginū. Priorē partē smaragdi.

Gradale. i. Moralia iob ex integro. Virgiliū cū seruo. Bibliothecā cū suis
 libris. Calicē cristallinū cū auro & lapidib; ornatū Turribulū
 argenteū. Et depōicti abb instinctu. Thiat mar' ep̃ cū duob; frīb;

HEIRICO. & FRITHERICO. Datis trib; mansis nram
 fraternitatē inierē

IN XPI NOMINE INCIPIT
 VITA S̃C̃I GENOVLFI.

Veneranda commētiatio beatissimi genogulfi egregii confesso
 ris xpi ad ē litteris munda. que licet. animib; pie iuuentib;
 sit venerabilis & colenda. illis tamē est p̃cipua deuotione
 amplec tenda. quos p̃iores mei ueneracione dignissima
 reddidit affectu. Hic enī eorum est specialis patronus &
 certa p̃missio. quos p̃regit meritis uirtutib; illustrat. Qui
 post priorū scōrū uirtutes & exempla multarū.

Hauy WB.

thes. 1727 4°

p. 601

unā morti iam rāq; imminenti eximeret quā incus
 todicendis pferendisq; libris opqā darā. Atq; idēq; e
 imprimaria arate gesserit quas diaboli tēptationi
 pualerit hanc plenū scimus. S; quedā ad nos p̄suoce
 dentū relacione fideli narracione contigit emanasse.
 Neq; b; omib; quasi qd dā breue corp'culū colligemesq; ve
 desco nobis cōptas ipsius adnū p̄cib; conabimur expli
 care. Qu' itaq; dñi cingulus altoparentū germine
 & supbisanguinis nobilitate burgundia extitit orundus.
 & disciplinis xpiani docmans ap̄rentib; adprime erudit
 ē. Quipuerulus adhuc & p̄clare indolis forma ornat' as
 sue secebat crebris unice priorū iuentib; & fauos diuini
 eloqui abeq; ore suscipiens catholicas ruminare senten
 tias & inuente memorie traicere non desistebat. Ad o
 m̄tēnere ipsius p̄cē tōte m̄p̄sā cerneres imaginē sc̄nti.
 Et licet seculari esset toga p̄ter scripturas tam norme
 ecclesiastice sicienti indefinētē epotabat p̄cē tōte.
 erudiebat p̄fēto diuinitatis occulto iudicio. neq;
 man' p̄fēctiōnis p̄modū inessā. beatissimo uirō. erat
 enī reuerendus inuictu' affabilis in alloquio prudens
 in opere. facundus ore. unūsa morum p̄claris honestate.
 Ludicra nihil. ōmnis in religioſorū spectacula ueluti
 barat' p̄funda respiciens obſcenas uitare studebat inueni
 ē fabulaciones que animi p̄n̄tate solet suis inlecebris
 det̄bar. itaq; euangelice admonicionis surdus aduoc
 serpentis prudentia assistit retinens. colubine sipli

Blatt 100r., Oratione Coronati + Tamo Caesaris
 Hamburg, Dr. Jörn Güntler
 Ital. o. 12?

STAATS- UND UNIVERSITÄTSBIBLIOTHEK HAMBURG
CARL VON OSSIETZKY · Von-Melle-Park 3 · D-20146 Hamburg

Herrn Professor
Dr. Hartmut Hoffmann
Willigstieg 6

37085 Göttingen

Handschriftenabteilung
Dr. Hans-Walter Stork
Telefon: (040) 428 38 - 5847
Fax: (040) 428 38 - 3352
E-mail: stork@sub.uni-hamburg.de

Hamburg, 10. Dezember 2003

Wandalbert – und die „Vier Gekrönten“

Sehr geehrter Herr Professor Hoffmann,

da war ich doch einigermaßen „geknickt“, als ich vor zwei Wochen in der Wohnung von Florentine Mütterich saß, Sie dort anriefen, Frau Mütterich wieder ins Zimmer kam – und erzählte, daß Ihnen bei der Nennung meines Namens offenbar spontan die Belser-Edition des „Wandalbert von Prüm“ einfiel...

Die gesamte Ausgabe der an sich ja eindrucksvollen vatikanischen Hs. ist nun wahrlich kein Ruhmesblatt, weder für mich als den Kommentator (wie er auf dem Titelblatt nun eben steht) noch für den Verlag. Aber: gedruckt ist gedruckt; und es würde Sie wenig interessieren, wenn ich Ihnen meine Erfahrungen mit dem Verlag erzählte, angefangen von Hinzufügungen des Lektors ohne mein Wissen bis hin zu meinen beim Druck trotz korrekter Blaupause nicht ausgeführten Korrekturen. Damals war ich soweit, daß ich gerichtlich gegen den Verlag vorgehen wollte. Aber ich unterließ es, weil ich vom Lektor schriftlich zugesichert bekam, meine Beanstandungen und Ergänzungen in einer sog. verbesserten Studienausgabe des Kommentars einbringen zu können. Doch zu dieser revidierten Fassung hat es bislang nicht kommen können, und wenn, würde ich sie auch nur in Zusammenarbeit mit einem Mittellateiner angehen...

Ich habe meine „Erlebnisse“ mit dem Verlag Frau Mütterich geschildert, und sie wußte Ähnliches zu berichten.

Doch nicht deswegen schreibe ich Ihnen. Der Hamburger Antiquar Dr. Jörn Günther besitzt derzeit einen Blattausschnitt aus einer Hs. mit einer Darstellung der Heiligen Vier Gekrönten (9.11.) auf der ehemaligen Versoseite und einem Ausschnitt aus der Passio Caesarii (1.11.) auf dem ehemaligen Recto. Die beigegefügt Farbausdrucke von Scans sind farblich recht zutreffend und nahezu 1:1.

Die Texte sind identisch mit denen zu den angegebenen Heiligen in den „Acta Sanctorum“, hier benutzt in der Druckausgabe bzw. online-Version.

Da direkte stilistische Vergleiche zur Darstellung der Vier Gekrönten nicht zu greifen sind – Vergleiche mit dem Berner Prudentiuscodex sind zu allgemein, wenngleich sie sicherlich zum Quellgrund der Darstellung gehören – kommt einer paläographischen Einordnung des Blattausschnitts die größte Bedeutung zu.

Ich weiß nicht, ob Herr Dr. Günther mit Ihnen, sehr verehrter Herr Professor Hoffmann, bereits in Verbindung steht. Unbeschadet dessen bin ich sicher, daß Sie nachvollziehen können, daß mich Ihre paläographische Analyse auch persönlich brennend interessiert. (An Hrn. Günther werde ich sie nur nach ausdrücklicher Genehmigung Ihrerseits weitergeben.)

Deshalb also mein Schreiben „von Wandalbert bis zu den Vier Gekrönten“. Darf ich hoffen, daß Sie mir antworten?

Mit freundlichen Grüßen
aus Hamburg

Jhr

Hans-Walter Hock

Adiacet pontificem firmitum. Hoc audiens
luxurius primus ornatus currebat clamans
et dicens: Consulari audisti cesarium quam
perfidum. Ab omni tua res confidantem.
L. cornelius consularis dixit: Cognovimus. Et
dixit ad cesarium diaconum: hoc te vult
exardescere nate. Tunc cesarius diaconus
dixit: nec te nec principem tuum timeo.
quia sicut dixisti natus hoc exardescat
Aceris et mescat. et cum fueris mecum al
terius non eris. Tunc luxurius clamavit
ad consulem dicens: Audis cesarium
inveniri in principem ferocem et in
ad hoc consulem et unguis. Dixit etiam
consularis ad luxurium: qui vult perire
sententiam. Luxurius dixit: Primum
quidem congruatur curat et dicitur
in eodem loco ad templum ubi curat
et dicitur: Et dicitur etiam finit ad templum

Hamburg, Dr. Jörn Günter